

Lagutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av 3 kap. 11 § i förundersökningslagen och 1 kap. 8 a § och 5 kap. 13 § i lagen om rättegång i brottmål

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av 3 kap. 11 § i förundersökningslagen och 1 kap. 8 a § och 5 kap. 13 § i lagen om rättegång i brottmål (RP 144/2022 rd): Ärendet har remitterats till lagutskottet för betänkande.

Motion

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande motion:

- Åtgärdsmotion AM 94/2022 rd Ari Koponen saf Åtgärdsmotion om att försnabba handläggningstiderna för sexualbrott mot minderåriga

Sakkunniga

Utskottet har hört

- specialsakkunnig Katja Repo, justitieministeriet
- ledande expert Niina Puolusmäki, justitieministeriet
- lagstiftningsråd Marko Meriniemi, inrikesministeriet
- referendarieråd Juha Haapamäki, riksdagens justitieombudsmans kansli
- tingsdomare Antti Tapanila, Birkalands tingsrätt
- statsåklagare Tuire Tamminiemi, Åklagarmyndigheten
- specialiståklagare Yrjö Reenilä, Södra Finlands åklagardistrikt
- specialsakkunnig Nina Immonen, Domstolsverket
- polisinspektör Kari Siivo, Polisstyrelsen
- kriminalkommissarie Jutta Antikainen, Helsingfors polisinrättning
- advokat Hanna-Maria Seppä, Finlands Advokatförbund
- professor Matti Tolvanen.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Barnombudsmannens byrå
- Polisinrättningen i Sydvästra Finland
- Brottsofferjouren.

Betänkande LaUB 17/2022 rd

PROPOSITIONEN OCH MOTIONEN

Propositionen

Regeringen föreslår att förundersökningslagen och lagen om rättegång i brottmål ändras. Syftet med propositionen är att påskynda behandlingen av brott mot barn.

I propositionen föreslås det att förundersökning ska göras skyndsamt om det finns misstanke om ett sexualbrott mot en person som är under 18 år eller misstanke om ett brott mot en sådan persons liv, hälsa, frihet, integritet, frid eller ära. Även åklagaren ska i dessa fall skyndsamt avgöra om han eller hon ska väcka åtal, och åtal ska väckas utan dröjsmål. I domstolen ska huvudförhandlingen i dessa situationer påbörjas inom 30 dagar från det att ärendet blev anhängigt.

Genom propositionen genomförs regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering, enligt vilket regeringen fäster särskild uppmärksamhet vid personlig integritet och vid att minska brott mot liv och hälsa, brott mot barn samt våld i nära relationer.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2023 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagarna avses träda i kraft i oktober 2023.

Åtgärdsmotionerna

I åtgärdsmotion AM 94/2022 rd föreslås det att regeringen vidtar åtgärder för att förkorta behandlingen av sexualbrott mot minderåriga.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

I propositionen föreslås det ändringar i lagstiftningen för att påskynda behandlingen av brott mot barn. Det föreslås därför ändringar i förundersökningslagen (lagförslag 1) och lagen om rättegång i brottmål (lagförslag 2).

Förundersökning ska enligt propositionen göras skyndsamt om det finns misstanke om ett sexualbrott mot en person som är under 18 år eller misstanke om ett brott mot en sådan persons liv, hälsa, frihet, integritet, frid eller ära. Även åklagaren ska i dessa fall skyndsamt avgöra om han eller hon ska väcka åtal. Likaså ska åtal väckas utan dröjsmål. På motsvarande sätt ska huvudförhandling i domstol när målsäganden inte har fyllt 18 år och när brottet riktar sig mot de nämnda skyddsintressena påbörjas senast 30 dagar från det att målet blev anhängigt.

Som framgår av propositionsmotiven (s. 4) innehåller lagstiftningen om straffprocessen redan nu särskilda krav på snabb behandling av ett brott när den som misstänks eller åtalas för brottet inte har fyllt 18 år. I lagen finns dock inga bestämmelser om skyndsamt behandling av brott när det är

Betänkande LaUB 17/2022 rd

fråga om en målsägande som inte har fyllt 18 år. Enligt propositionsmotiven motsvarar de bestämmelser som nu föreslås i fråga om brott mot personer under 18 år i sak och till sin struktur i stor utsträckning de gällande bestämmelserna om snabb behandling av misstänkta och åtalade under 18 år. Lagutskottet anser att det i princip är motiverat att bestämmelserna om målsägande under 18 år till sin struktur motsvarar bestämmelserna om misstänkta eller åtalade under 18 år, vilket innebär att bestämmelserna i princip blir enhetliga för alla parter under 18 år.

Under de senaste åren har enligt propositionsmotiven (s. 6) olika aktörer fäst uppmärksamhet vid de långa behandlingstiderna för brott mot barn. Bland annat har riksdagens justitieombudsman Petri Jääskeläinen i sitt avgörande av den 2 september 2020 (EOAK/5625/2020, på finska) fört fram problem som hänför sig till längden på behandlingsprocessen i fråga om brott mot barn. I avgörandet ansåg justitieombudsmannen att det vore motiverat att föreskriva att förundersökning ska göras skyndsamt när målsäganden är under 18 år, åtminstone när det är fråga om brott mot liv, hälsa och sexuell självbestämmanderätt. En granskning av hur snabbt hela straffprocessen utförs, inte enbart förundersökningen, är dock motiverad. Utöver ändringar i lagstiftningen lyfter avgörandet fram säkerställande av tillräcklig yrkeskompetens och tillräckliga resurser för främjande av att processer utförs skyndsamt.

Målsättningen för propositionen är enligt motiveringen (s. 8) att påskynda behandlingen av brott mot barn och på detta sätt förbättra minderåriga offers ställning i straffprocessen. Avsikten är att göra sådana ändringar i lagstiftningen som i det ovannämnda avgörandet av justitieombudsmannen har lyfts fram som behövliga. Enligt propositionen motsvarar det också regeringsprogrammets mål att minska antalet brott mot barn i utsatt ställning och att utveckla hjälpen till offer i särskilt utsatt ställning. Genom förslagen främjas också de mål som uppställs i statsrådets redogörelse för den inre säkerheten (2021) för att effektivt och resultatrikt avslöja och utreda bland annat brott mot barn.

Lagutskottet menar att propositionens mål att förkorta behandlingstiderna för brott mot barn allmänt taget är välkommet och motiverat. Ett centralt problem är dock att lagändringarna i sig inte räcker, om det inte finns tillräckliga resurser. Tillräckliga resurser är en förutsättning för att lagstiftningens mål om skyndsamt behandling ska kunna uppnås och för att den skyndsamma behandlingen av brott mot barn inte ska fördröja behandlingen av andra brottmål eller leda till en än striktare begränsning av utredningen av andra brott. Man måste överlag försöka förkorta behandlingstiderna för brottmål i fråga om alla ärendegrupper och parter. I detta sammanhang har basfinansieringen en central roll. De anslag som reserveras för den nu aktuella reformen påverkar dock inte basfinansieringen.

Sammantaget sett anser lagutskottet att propositionen behövs. Lagutskottet tillstyrker lagförslagen i propositionen, men med följande kommentarer och ändringsförslag.

Propositionens modell för regleringen av skyndsamt behandling

I de bestämmelser som föreslås i propositionen (3 kap. 11 § i lagförslag 1, 1 kap. 8 a § och 5 kap. 13 § i lagförslag 2) utgår man på motsvarande sätt som i bestämmelserna om minderåriga misstänkta och åtalade från att förundersökning och åtalsprövning ska göras skyndsamt, och huvudförhandlingen i tingsrätten ska inledas inom 30 dagar från det att ärendet inleddes.

Betänkande LaUB 17/2022 rd

Lagutskottet anser i linje med detta att det i princip är motiverat att bestämmelserna om målsägande under 18 år till sin struktur motsvarar bestämmelserna om misstänkta eller åtalade under 18 år, vilket innebär att bestämmelserna i princip blir enhetliga för alla parter under 18 år.

Lagutskottet anser utifrån inkommen utredning att det är motiverat att det i fråga om förundersöknings- och åtalsprövningsfasen inte föreskrivs om uttryckliga tidsfrister för behandlingen av ett ärende. De brott som omfattas av den föreslagna regleringen kan skilja sig avsevärt från varandra i fråga om vilka åtgärder och vilken tid undersökningen och åtalsprövningen av brottet förutsätter. Också brottmål som undersöks under samma brottsbenämning kan till sin omfattning avvika avsevärt från varandra. Det verkar alltså inte möjligt att fastställa en gemensam tidsfrist för alla brott. Tidsfristerna kan också inverka negativt på förundersökningen och åtalsprövningen, om det inte finns tillräckligt med tid att behandla ärendet. Dessutom blir man ofta tvungen att begära olika slags utlåtanen exempelvis i sexualbrottmål. Det betyder att utredningens längd också kan påverkas av orsaker som inte beror på förundersökningsmyndigheterna. Behandlingen i domstol är i allmänhet inte förenad med sådana drag, varför det till denna del är möjligt att föreskriva om en tidsfrist.

Enligt utredning till utskottet skulle en ändring av regleringen så att det också föreskrivs om en tidsfrist för förundersöknings- och åtalsprövningsfasen sannolikt leda till ökade resurskonsekvenser till följd av förslaget.

Lagutskottet anser att det inte heller annars är möjligt att i lagstiftningen närmare ange hur brådskande förundersökningen och åtalsprövningen är. Att ett ärende är brådskande innebär att det ska behandlas så snabbt som möjligt, dock med beaktande av att målen för förundersökningen uppnås. Det är klart att utredningstiderna varierar i olika ärenden, även om ärendet måste behandlas skyndsamt. Utskottet anser dock att de brott som föreslås falla inom tillämpningsområdet i typiska fall är sådana att målsäganden måste behandlas skyndsamt oberoende av vilka andra drag som kan förekomma i fallet. Personer under 18 år är barn och kräver särskilt skydd mot skadliga effekter av brott.

Mot bakgrund av det som sägs ovan och inkommen utredning anser lagutskottet att de lösningar som valts i propositionen för att föreskriva om brådskande behandling är ändamålsenliga.

Brott som omfattas av bestämmelserna

De bestämmelser om brådskande behandling som föreslås i propositionen (3 kap. 11 § i lagförslag 1, 1 kap. 8 a § och 5 kap. 13 § i lagförslag 2) omfattar brott mot barnets liv, hälsa, frihet och integritet, frid och ära samt sexualbrott. Särskilt brott mot liv, hälsa och frihet samt sexualbrott är till sin natur i allmänhet sådana brott där vikten av brådskande behandling har framhävts särskilt.

Sakkunniga har framfört att det i fråga om brott mot privatliv, frid och ära inte är nödvändigt att föreskriva om ett krav på skyndsamhet på motsvarande sätt som i fråga om andra brott som omfattas av den föreslagna regleringen. Påföljden för grundformen av ärekränkning enligt 24 kap. 9 § i strafflagen och för spridande av information som kränker privatlivet enligt 8 § i samma kapitel är böter. Det kan därför inte anses fullt motiverat att dessa brott ska behandlas skyndsamt, och det är inte heller i linje med prioriteringsgrunderna för brottsutredning överlag. Å andra sidan har det

Betänkande LaUB 17/2022 rd

ansetts att också dessa brott kan vara mycket skadliga för ett minderårigt offer och att en utdragen process ofta orsakar barnet en kraftig och onödig påfrestning.

Enligt uppgift från justitieministeriet har det under beredningen av propositionen också ansetts möjligt att utesluta brott mot privatlivet, frid och ära från bestämmelsernas tillämpningsområde. På grund av det ringa antalet sådana brott skulle en sådan avgränsning dock ha haft endast en liten betydelse i myndigheternas bedömningar av resursbehovet.

Utifrån det som sägs ovan och inkommen utredning anser lagutskottet efter en samlad bedömning att det är motiverat att utsträcka brådskande behandling enligt propositionen också till brott som riktar sig mot privatliv, frid och ära. Dessa brott kan till exempel ha samband med mobbning på nätet. Brotten kan alltså också ha särskilt stor betydelse för en minderårig målsägande, och därför är det enligt utskottet motiverat att behandla dem skyndsamt. Utskottet anser således att propositionen är ändamålsenlig i fråga om de brott som hör till tillämpningsområdet för brådskande behandling.

Tidsfrist för inledande av huvudförhandling

I propositionen föreslås det (nytt 3 mom. i 5 kap. 13 § i lagförslag 2) att huvudförhandlingen i brottmål som omfattas av bestämmelserna ska inledas inom 30 dagar från det att målet blev anhängigt. Förslaget motsvarar i fråga om tidsfristen för inledande av huvudförhandling den gällande bestämmelsen om minderåriga svarande (5 kap. 13 § 2 mom. i lagen om rättegång i brottmål).

En del av de sakkunniga som utskottet hört har ansett att tidsfristen på 30 dagar i praktiken är för kort för att man bland annat ska kunna trygga huvudförhandlingen och förberedelserna inför den. Å andra sidan har det framförts att det inte är omöjligt att inleda huvudförhandling inom 30 dagar, om tillräckliga resurser har säkerställts. Det har dock anförts allvarliga farhågor för att resurserna överlag inte räcker till, så utskottet ser det som absolut nödvändigt att resursfrågan bevakas.

Sammantaget anser lagutskottet att den föreslagna tidsfristen på 30 dagar är motiverad i synnerhet med tanke på att regleringen är jämlik för både svarande och målsägande. En förlängning av tidsfristen jämfört med den föreslagna försätter minderåriga målsägande i en sämre ställning än minderåriga svarande. Den föreslagna tidsfristen kan dessutom stödja att ärendet får en så strukturerad form som möjligt vid förundersökningen och åtalsprövningen. Lagutskottet fäster dessutom uppmärksamhet vid regleringen i 5 kap. 13 § 4 mom., som i de situationer som avses där möjliggör en längre tidsfrist för inledande av huvudförhandling. För att säkerställa tillräcklig flexibilitet skulle det enligt propositionsmotiven (s. 14) vara motiverat att tillämpningsområdet för detta moment även omfattar det föreslagna 3 mom. om minderåriga målsägande. Enligt det gällande 4 mom. kan fristen i 1—3 mom. förlängas utöver den tid som föreskrivs ovan, om detta krävs med hänsyn till en sådan åtgärd som avses i 7 eller 11 §, gemensam handläggning av åtal eller av någon annan viktig orsak.

Mot bakgrund av det som sägs ovan och inkommen utredning anser utskottet att den föreslagna regleringen om tidsfristen för inledande av huvudförhandling är motiverad. Utskottet vill ändå kraftigt betona att tillräckliga resurser måste säkerställas för att regleringen ska fungera. Utskottet går närmare in på resursfrågorna nedan.

Betänkande LaUB 17/2022 rd

Utskottet betonar dessutom att det med tanke på genomförandet av reformen är viktigt att målsägandens behov av biträde tillgodoses redan i förundersökningsfasen, att biträdet beaktas när man söker en lämplig sammanträdesdag och att man ser till att målsäganden hänvisas till stödtjänsterna.

Fastställande av målsägandens ålder med tanke på tillämpningen av bestämmelserna

Enligt propositionen fogas till 3 kap. 11 § 3 mom. i förundersökningslagen och 1 kap. 8 a § 3 mom. i lagen om rättegång i brottmål bestämmelser om brådiskande förfarande vid förundersökning och åtalsprövning. Bestämmelserna gäller målsägande som inte har fyllt 18 år när förundersökningsåtgärderna vidtas (se RP, s. 13). Med tanke på 5 kap. 13 § 3 mom. i lagen om rättegång i brottmål, som gäller inledande av huvudförhandling i tingsrätten inom 30 dagar, är målsägandens ålder avgörande när målet eller ärendet inleds (se RP, s. 14).

Det som sägs i propositionsmotiven (s. 13—14) om hur målsägandens ålder påverkar tillämpningen av bestämmelserna i processens olika skeden grundar sig enligt utredning till utskottet på bestämmelserna om minderåriga misstänkta och åtalade. Enligt förarbetena till 3 kap. 11 § 2 mom. i förundersökningslagen och 1 kap. 8 a § 2 mom. i lagen om rättegång i brottmål är den misstänktes eller åtalades ålder vid tidpunkten för förundersökningsåtgärderna avgörande för tillämpningen av bestämmelserna (RP 82/1995 rd, s. 156 och RP 222/2010 rd, s. 197 och 202). Också tillämpningen av 5 kap. 13 § 2 mom. i lagen om rättegång i brottmål bedöms enligt svarandens ålder när ärendet inleds (RP 82/1995 rd, s. 70). Lagutskottet anser att det är konsekvent att bestämmelserna om att säkerställa en brådiskande behandling tillämpas under motsvarande förutsättningar när det gäller minderåriga misstänkta och åtalade samt minderåriga målsägande. Därför är det motiverat att tillämpningen av de nu föreslagna bestämmelserna bedöms utifrån samma utgångspunkter. Om man avviker från dessa utgångspunkter i fråga om den aktuella propositionen, bör också bestämmelserna om minderåriga misstänkta och åtalade ändras på motsvarande sätt. Enligt uppgift från justitieministeriet har dessa frågor inte heller bedömts i större utsträckning i det bakomliggande projektet, eftersom det inte bara är fråga om reglering som gäller målsägande.

Sakkunniga har framfört att målsägandens ålder vid tidpunkten för brottet bör vara avgörande för tillämpningen av de nu föreslagna bestämmelserna. Sakkunniga har vidare framfört att det inte är motiverat att en straffprocess som är brådiskande när den inleds blir mindre brådiskande om den drar ut på tiden och målsäganden hinner fyller 18 år.

Efter att ha bedömt propositionen och inkommen utredning anser lagutskottet att det inte är motiverat att avvika från det som föreslås i propositionen, det vill säga att målsägandens ålder vid tidpunkten för brottet ska vara avgörande. I synnerhet vid förundersökningen kan det vara svårt att genast fastställa när brottet har begåtts och hur gammal målsäganden då var. Dessutom preskriberas vissa sexualbrott tidigast när målsäganden fyller 28 år. Det kan därför uppstå situationer där målsäganden redan är vuxen, men brottmålet ändå ska behandlas skyndsamt. Om målsäganden obestriddligen redan är vuxen finns inga motsvarande grunder för brådiskande behandling som när målsäganden är ett barn. Att på detta sätt avvika från det som föreslås i propositionen skulle enligt utredning också leda till ökade resurskonsekvenser.

Betänkande LaUB 17/2022 rd

Utskottet anser inte heller att det är motiverat att avvika från det som föreslås i propositionen genom att föreskriva att målsägandens ålder vid den tidpunkt då förundersökningen inleds är avgörande under hela straffprocessen. I straffprocesslagstiftningen är det avgörande vanligen antingen en parts ålder vid tidpunkten för brottet eller vid den tidpunkt då bestämmelsen tillämpas. Om målsägandens ålder vid den tidpunkt då förundersökningen inleds blir avgörande, skapas en tredje kategori vid sidan av dessa. Lagutskottet anser också att ändring av bestämmelserna på detta sätt kunde göra det nödvändigt att bedöma också andra bestämmelser i den gällande lagen där en parts ålder är avgörande för tillämpningen av bestämmelsen. Det skulle enligt utredning till utskottet också öka förslagets konsekvenser för resursbehovet.

Utskottet anser att man i båda de ovan nämnda alternativa lösningarna också bör bedöma ändringen av bestämmelserna om misstänkta och åtalade minderåriga på motsvarande sätt. Enligt uppgift skulle sådana ändringar ha konsekvenser också för resurserna.

Med stöd av det som sägs ovan anser lagutskottet att den lösning som valts i propositionen om fastställande av målsägandens ålder är ändamålsenlig och motiverad med tanke på tillämpningen av bestämmelserna. Lagutskottet föreslår dock på det sätt som anges närmare nedan i detaljmotiveringen att 3 kap. 11 § 3 mom. i lagförslag 1 justeras så att det tydligare framgår av bestämmelsen att målsägandens ålder vid tiden för åtgärden är avgörande.

Resurser

De ändringar i lagstiftningen som föreslås i propositionen innebär att polisen, åklagarna och domstolarna skyndsamt ska behandla en betydande del av de brottmål som gäller barn. Ändringarna innebär inte i sig att antalet sådana brottmål ökar. Att behandlingen av dessa brottmål prioriteras inverkar dock på myndigheternas verksamhet, eftersom den skyndsamma behandlingen ska beaktas vid organiseringen av myndigheternas arbete. Utan tillräckliga resursökningar skulle ändringarna fördröja behandlingen av andra brottmål. Kvaliteten i myndigheternas verksamhet kan också bli lidande, om ärenden som gäller barn måste handläggas av poliser, åklagare och domare som inte är specialiserade inom detta fält.

Propositionens ekonomiska konsekvenser beskrivs i propositionsmotiven (s. 9—11). De föreslagna lagarna avses träda i kraft i oktober 2023. Enligt propositionsmotiven medför propositionen 2023 en ökning på 238 000 euro för åklagarmyndighetens omkostnader, 326 000 euro för domstolarnas omkostnader och 565 000 euro för polisens omkostnader. Från och med 2024 uppgår de utgiftsökningar som förslagen medför till sammanlagt 4,315 miljoner euro per år. Propositionen hör också samman med statsbudgeten för 2023 och avses bli behandlad i samband med den. De anslagsförslag som föranleds av resursbehoven ingår i budgetpropositionen för 2023.

Under sakkunnigutfrågningen i utskottet har det dock bland de aktörer som handlägger brottmål framförts starka misstankar om huruvida de föreslagna resursökningarna är tillräckliga. En del av oron över resurserna beror på att också resurserna för de nuvarande uppgifterna anses vara otillräckliga. Sakkunniga har också lyft fram betydelsen av specialkompetens hos den personal som behandlar brottmål som gäller barn och att den alltför stora arbetsmängden bland annat leder till att specialutbildad personal söker sig till andra uppgifter. Det bör också beaktas att tjänsteinnehavarna handlar under tjänsteansvar.

Betänkande LaUB 17/2022 rd

Enligt uppgift från justitieministeriet har man försökt bedöma reformens konsekvenser för resurserna på ett realistiskt sätt så att det i praktiken är möjligt att genomföra reformen. Enligt justitieministeriet baserar sig konsekvenserna på bedömningar som gjorts av Polisstyrelsen, åklagarmyndigheten och Domstolsverket. Bedömningarna baserar sig på statistiska uppgifter om brottmål som omfattas av den föreslagna regleringen.

Lagutskottet anser att den föreslagna reformen är motiverad, och därför är det ytterst viktigt att det reserveras tillräcklig permanent finansiering för den. Betydelsen av tillräckliga anslag understryks av att reformen inte får fördröja behandlingen av andra brottmål. Det bör också noteras att det i och med reformen av 20 kap. i strafflagen, som gäller sexualbrott, bedöms att polisen, åklagaren och domstolen kommer få nya brottmål för behandling (se LaUB 10/2022 rd, s. 16). Därför finns det anledning att anta att en del av brotten kommer att rikta sig mot barn och att ärenden som gäller dem kommer att behandlas skyndsamt i och med den nu aktuella propositionen.

För att säkerställa en ny, permanent finansiering är det väsentligt att propositionen behandlas i samband med budgetpropositionen för 2023. De permanenta tilläggsutgifterna bör till fullt belopp från och med 2024 tas in i valperiodens sista, så kallade tekniska ram när riksdagen godkänner detta förslag till budgetlag. Det bör aktivt bevakas hur den föreslagna regleringen fungerar och hur de resurser som anvisats för den räcker till. Åtgärder för att öka resurserna bör omedelbart vidtas om de i praktiken visar sig otillräckliga, i synnerhet om resursbristen leder till att behandlingen av andra brottmål fördröjs på grund av brådskande behandling av brott mot barn. Utskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande om saken (*Utskottets förslag till uttalande*).

Utskottet instämmer i de sakkunnigas oro över att resurserna för de nuvarande uppgifterna är otillräckliga och konstaterar att utskottet redan i flera års tid upprepade gånger har fäst allvarlig uppmärksamhet vid att basfinansieringen av rättsvården är otillräcklig, vilket orsakar betydande problem för aktörer och medborgare. Dessa frågor har behandlats särskilt i utlåtandena 2021 och i år om planerna för de offentliga finanserna (se LaUU 18/2022 rd och LaUU 11/2021 rd och de tidigare utlåtanden som det hänvisas till där). Lagutskottet har ansett det nödvändigt att basfinansieringen av rättsvården utan dröjsmål höjs väsentligt och permanent (LaUU 11/2021 rd). Trots utskottets ställningstaganden har basfinansieringen av aktörerna inom rättsvården dock inte korrigerats, vilket utskottet har beklagat (se bl.a. LaUU 24/2022 rd).

Riksdagen har utifrån lagutskottets betänkande (LaUB 16/2021 rd) förutsatt att det utarbetas en redogörelse av statsrådet om rättsvårdens verksamhetsförutsättningar. Redogörelsen lämnades till riksdagen den 17 november 2022. Utskottet yttrar sig närmare om basfinansieringen av rättsvården i samband med behandlingen av redogörelsen.

Åtgärdsmotionen

I åtgärdsmotion AM 94/2022 rd föreslås det att regeringen vidtar åtgärder för att förkorta behandlingen av sexualbrott mot minderåriga. Åtgärdsmotionen lyfter särskilt fram att behandlingstiderna för sexualbrott mot barn har blivit längre under de senaste åren och att de långa behandlingstiderna har medfört problem. Enligt åtgärdsmotionen bör man i vårt samhälle satsa mer på sexualbrott mot minderåriga än på andra brottstyper. Brotts som riktar sig mot minderåriga bör behandlas utan dröjsmål och det bör ses till att behandlingstiderna inte blir oskäligt långa.

Betänkande LaUB 17/2022 rd

I den nu aktuella propositionen föreslås ändringar i lagstiftningen. Syftet med ändringarna är att säkerställa en brådskande behandling av brottmål bland annat i fråga om sexualbrott mot barn. Målet är att förkorta behandlingstiderna för dessa brott. Propositionen motsvarar alltså det som föreslås i åtgärdsmotionen. Lagutskottet föreslår att lagförslagen godkänns men med vissa ändringar. Utskottet föreslår därför att *åtgärdsmotionen förkastas*.

DETALJMOTIVERING

1. Lagen om ändring av 3 kap. 11 § i förundersökningslagen

3 kap. Allmänna bestämmelser om hur förundersökning ska genomföras

11 §. Hur snart förundersökning ska göras. Paragrafen innehåller bestämmelser om tiden för när förundersökning ska göras. Enligt propositionen fogas till 3 § ett nytt 3 moment, enligt vilket förundersökning ska göras skyndsamt om det finns misstanke om ett sexualbrott mot en person som är under 18 år eller misstanke om ett brott mot en sådan persons liv, hälsa, frihet, integritet, frid eller ära.

På de grunder som anförts ovan anser utskottet att den föreslagna bestämmelsen är motiverad och lämplig. Avsikten är att målsägandens ålder vid tidpunkten för åtgärden ska vara avgörande vid tillämpningen av bestämmelsen. Ordalydelsen i den föreslagna bestämmelsen, ”om det finns misstanke om ett sexualbrott mot en person som är under 18 år”, lämnar dock rum för tolkning i fråga om detta. För att bestämmelsens ordalydelse bättre ska motsvara dess syfte föreslår utskottet att 3 mom. ändras som följer: Förundersökning ska göras skyndsamt om målsäganden är under 18 år och det misstänkta brottet är ett mot målsäganden riktat sexualbrott eller brott mot liv, hälsa, frihet, integritet, frid eller ära.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Lagutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslag 2 i proposition RP 144/2022 rd utan ändringar.

Riksdagen godkänner lagförslag 1 i proposition RP 144/2022 rd med ändringar. (Utskottets ändringsförslag)

Riksdagen förkastar åtgärdsmotion AM 94/2022 rd.

Riksdagen godkänner ett uttalande. (Utskottets förslag till uttalande)

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag

om ändring av 3 kap. 11 § i förundersökningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
fögas till 3 kap. 11 § i förundersökningslagen (805/2011) ett nytt 3 mom., varvid det nuvarande 3 mom. blir 4 mom., som följer:

3 kap.

Allmänna bestämmelser om hur förundersökning ska genomföras

11 §

Hur snart förundersökning ska göras

Förundersökning ska göras skyndsamt om målsäganden är under 18 år och det misstänkta brottet är ett mot målsäganden riktat sexualbrott eller brott mot ~~en under 18-årig persons~~ liv, hälsa, frihet, integritet, frid eller ära.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av 1 kap. 8 a § och 5 kap. 13 § i lagen om rättegång i brottmål

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) 5 kap. 13 § 2 och 3 mom., sådana de lyder i lag 243/2006, samt
fogas till 1 kap. 8 a §, sådan den lyder i lagarna 647/2003 och 670/2014, ett nytt 3 mom., samt till 5 kap. 13 §, sådan den lyder i lagarna 243/2006 och 97/2022, ett nytt 3 mom., varvid det ändrade 3 mom. blir 4 mom., som följer:

1 kap.

Om åtalsrätt och åtalsprövning

8 a §

Om målsäganden är yngre än 18 år och det misstänkta brottet är ett sexualbrott mot målsäganden eller ett brott mot hans eller hennes liv, hälsa, frihet, integritet, frid eller ära, måste åklagaren skyndsamt avgöra om han eller hon ska väcka åtal. Även åtalet ska väckas utan dröjsmål.

5 kap.

Om väckande av åtal

13 §

Om en svarande som inte har fyllt 18 år åtalas för ett brott för vilket, under de omständigheter som nämns i åtalet, föreskrivs strängare straff än fängelse i sex månader, ska huvudförhandlingen påbörjas inom 30 dagar från det att brottmålet blev anhängigt. Om huvudförhandlingen ställs in ska ny huvudförhandling påbörjas inom 30 dagar från den dag då huvudförhandlingen skulle ha påbörjats.

Om målsäganden i ett brottmål inte har fyllt 18 år och det misstänkta brottet är ett sexualbrott mot målsäganden eller ett brott mot hans eller hennes liv, hälsa, frihet, integritet, frid eller ära, ska huvudförhandlingen påbörjas inom 30 dagar från det att brottmålet blev anhängigt. Om huvudförhandlingen ställs in ska ny huvudförhandling påbörjas inom 30 dagar från den dag då huvudförhandlingen skulle ha påbörjats.

Betänkande LaUB 17/2022 rd

Fristen i 1—3 mom. kan förlängas utöver den tid som föreskrivs ovan, om detta krävs med hänsyn till en sådan åtgärd som avses i 7 eller 11 §, gemensam handläggning av åtal eller av någon annan viktig orsak.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Utskottets förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att regeringen aktivt bevakar hur resurserna för brådskande behandling av brott mot barn räcker till och vidtar omedelbara åtgärder för att öka resurserna om de i praktiken visar sig otillräckliga och i synnerhet om behandlingen av andra brottmål fördröjs.

Helsingfors 24.11.2022

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Leena Meri saf
vice ordförande Sandra Bergqvist sv
medlem Hanna Huttunen cent
medlem Pihla Keto-Huovinen saml
medlem Marko Kilpi saml
medlem Pasi Kivisaari cent
medlem Antero Laukkanen kd
medlem Mari Rantanen saf
medlem Ruut Sjöblom saml (delvis)
medlem Mirka Soinikoski gröna
medlem Paula Werning sd
ersättare Tuomas Kettunen cent
ersättare Veikko Vallin saf.

Sekreterare var

utskottsråd Mikko Monto.